

Károlyi Biblia:

A Károlyi-biblia (protestáns gyakorlatban: Károli-biblia) avagy vizsolyi biblia volt az első teljes, magyar nyelvre lefordított Biblia. A fordítást Károlyi Gáspár és lelkészársai végezték, a könyv kinyomtatásában pedig Mantskovits Bálint nyomdász segédkezett.

A Biblia teljes magyar fordítását és kinyomtatását Bornemisza Péter már korábban tervbe vette, amikor Mantskovits még nála dolgozott, erről 1580. február 18-án kelt levelének utóírata tanúskodik. A Szentírást Károlyi Gáspár református esperes, gönci lelkész fordította le, a munkálatoknak 1586-ban kezdett neki. Három év múlva el is készült a teljes fordítás. Károlyi három év alatt egyedül nem fordíthatta le az egész Bibliát; a fordítás nyelvének vizsgálata arra vall, hogy legalább három segítőtársa volt. Az Újtestamentum nyelvileg egységesnek látszik, ebből valószínűsíthető, hogy ezt a részt teljes egészében Károli fordította. A nyomtatást 1589. február 18-án kezdték meg a lengyel származású Mantskovits Bálint vezetésével, aki a nagy feladathoz Németalföldről hozatta a betűket, a papírt pedig Lengyelországból szerezték be. Mantskovits a nyomdáját Galgócról helyezte át Vizsolyba. A nyomtatás elkezdésekor még nem készült el a teljes fordítás ezért Károlyi kéziratait az akkori gönci diákok – köztük Szenczi Molnár Albert – laponként, gyalogszerrel hozták Vizsolyba.

1589. március 3-án Ernő főherceg és a királyi titkár, Faustus Verantius arról írt a szepesi kamarának, hogy Vizsolyban régi naptárt és más hasonló könyveket nyomtatnak, ezért Rákóczi Zsigmond segítségével betűit és könyveit kobozzák el. Rákóczi Zsigmond március 26-án a szepesi kamarán keresztül kérte, hogy engedjék meg a Biblia nyomtatását befejezni, és tagadta, hogy a nyomdász naptárnyomtatással foglalkozik. Rákóczi Vizsoly földesura volt, aki akkoriban még olyan kedvelt volt Bécsben, hogy meg tudta akadályozni a nyomtatás leállítását. További pártfogók voltak még: Ecsedi Báthori István, országbíró, híres imádságíró, valamint Drugeth Bálint – Ecsedi Báthori István sógora –, zempléni főispán és Magócsy Gáspár földbirtokos. A nyomtatást 1590. július 20-án fejezték be. Az eltelt 1 év és 5 hónap alatt 700–800 példányt nyomtattak.

A Biblia 2412 oldalas, súlya kb. 6 kg.

A könyv három részből áll, amely mind önálló címlappal és levélszámozással van ellátva. Az első címlapon Magyarország címere szerepel, ez az egész műre vonatkozik. Ennek hátlapján az első rész tartalomjegyzéke található. Ez után Károlyi Gáspár terjedelmes Előljáró beszédet írt „uraknak, vitézlő, nemes népeknek, istenfélő községnek, prédikátoroknak, Magyarországon és Erdélyben Gönc 1589 január 1”-i kelettel. Közvetlenül a főszöveg előtt állnak a fordító és a nyomdász figyelmeztetései az olvasókhhoz. Az első rész a Ószövetség első 28 könyvét öleli fel Jézusnak, Sirák fiának könyvéig. Az első rész végén nyomdászjelvény látható.

A második címlap a könyv második és harmadik részére vonatkozik: A szent Bibliának második része, melyben vannak a próféták írásai mind, a Makkabeusok könyvei és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Új Testamentuma.

A rekonstruált nyomda, amivel a biblia készült, ma a vizsolyi templomban van kiállítva

A harmadik rész címe: A mi Urunk Jézus Krisztusnak Új Testamentoma, alatta nyomdászjelvény, hátlapján rövid tartalomjegyzékkel. Utána egy behajtogatott nagy ívrét levél van beillesztve: Tábla Jézus Krisztusnak embersége szerint való nemzetségéről.

Azon Bibliák, amelyek helye ismert:

- három példány az Országos Széchényi Könyvtárban,
- egy Sárospatakon,
- egy a vizsolyi templomban, ami 1940. október 31. óta tekinthető meg (egy ideig a Biblia kézbe vehető volt, de miután sok lap hiányzott belőle, vitrinbe került a hatalmas érték. A biblia 2008-ban Tokajban, a Tokaji Borok Házában került kiállításra, augusztus 13. és szeptember 3. között).

Pallai Balázs 7.H